

VCA leidt tot schijnveiligheid

Iedereen veilig

Steeds meer opdrachtgevers eisen dat medewerkers beschikken over een VCA-diploma. En toch gebeuren er nog veel te veel ongevallen. Veiligheidskundige Roelof KleinJan komt met een mogelijke oorzaak: VCA leidt tot schijnveiligheid. Bovendien mist hij op de werkvloer de bewustwording en betrokkenheid.

tekst Peter Passenier

heidskundige?

Tijdens een presentatie over arbeidsveiligheid viel Roelof KleinJan iets op: de man op de eerste rij hield zijn handen angstvallig onder de tafel. Later bleek waarom. “Zijn rechterhand miste drie vingers. Wat was het verhaal? Op een dag had hij een storing verholpen aan zijn machine, en had die stilgezet. Een collega zag de machine niet meer draaien. Dus zette hij hem weer aan.” KleinJan is veiligheidskundige en ziet dit vaak: kleine momenten van onoplettendheid met ernstige gevolgen. Een van de oorzaken is volgens hem de positie van de veiligheidskundige. “Aan de ene kant wijzen werknemers naar hem: ‘Veiligheid is zijn terrein. Daar hoeven wij ons niet mee bezig te houden.’ Aan de andere kant mag die veiligheidskundige zich ook weer niet te veel met hun werkprocessen bemoeien. Want wie werkt er al dertig jaar met die machine? Juist, die medewerker zelf. Die hoeft je dus niets over veiligheid te vertellen, want het gaat al dertig jaar goed. Bovendien heeft hij zijn veiligheidspapiertje gehaald, het VCA-diploma.” En daar zit volgens KleinJan een van de problemen: het VCA-diploma leidt tot schijnveiligheid. “Veel werkgevers zien het als excuus om verder niets te doen aan instructie. Terwijl VCA opleidt tot een heel basaal niveau. Je krijgt iets over valgevaar, giftige stoffen en fysieke risico's. De achtergronden, waarom al die zaken in de wet staan, leer je niet. Bovendien wordt er tegenwoordig ook minder tijd aan de opleiding besteed. Vroeger zat je drie dagen bij elkaar over veiligheid te brainstormen, nu is dat teruggebracht tot een halve dag examentraining. Je ziet mensen bij het examen cruciale vragen fout beantwoorden, daar geen terugkoppeling op krijgen en toch slagen voor het VCA als geheel. Ik mis betrokkenheid en bewustwording.”

Betrokkenheid en bewustwording

Die laatste twee begrippen, betrokkenheid en bewustwording, komen in het

betooog van KleinJan vaak terug. “Een werknemer die zich wel bewust is van bepaalde risico's, gedraagt zich heel anders dan een werknemer die dat niet is. Hij zal een stuk meer betrokken zijn. De veiligheidskundige kent het belang van veilig werken, maar op de werkvloer is die bewustwording er minder. Die bewustwording moet plaatsvinden in iedere laag van de organisatie.”

Dan de betrokkenheid. Die zou KleinJan graag zien bij alle medewerkers. “Door het overbrengen van de juiste kennis en ervaring zorg je ervoor dat mensen betrokken raken. Daar zijn drie zaken voor nodig. Allereerst moeten alle medewerkers de gevaren kennen (bewustwording) – en dat behelst meer dan je zou denken. Bij een verbouwing ga je er bijvoorbeeld vanuit dat de spanning is afgeschakeld. Maar heb je ook rekening gehouden met verborgen spanning? Bijvoorbeeld door de kinetische energie van een vliegwiel dat nog draait? Ten tweede moet de werkgever daar beleid op voeren. En ten derde moet hij zijn medewerkers informeren. Deze drie punten zijn terug te vinden in de Arbowet. Dat inventariseren van de risico's staat in artikel 5, het beleid in artikel 3 en de informatieplicht in artikel 8. Maar de praktijk is weerbarstig: je ziet dat die drie stappen onvoldoende worden doorlopen.”

Opleiding

Hoe voer je een juist veiligheidsbeleid waarbij alle medewerkers betrokken worden en zij zich bewust zijn van de risico's? Volgens KleinJan is het belangrijk dat er een brug wordt geslagen tussen enerzijds veiligheidskundige en management, en anderzijds de werkvloer. “Er is al veel kennis op de werkvloer aanwezig, maar vaak is dit niet voldoende. Wat je nodig hebt, zijn niet alleen veilige middelen. Een werknemer moet zich ook vrij voelen om maatregelen te nemen om de veiligheid te verhogen. Dus moet er, naast die veilige middelen, ook sprake zijn van een veilige

structuur en een veilige cultuur. Passende opleidingen en trainingen op het gebied van veiligheid dragen hieraan bij.” Maar voor betrokkenheid en bewustwording is meer nodig dan kennis alleen. “Het VCA-diploma is volgens mij veel te beperkt”, zegt KleinJan. “Aan de andere kant kan en wil niet iedereen doorgroeien tot veiligheidskundige. Dus moeten er medewerkers worden opgeleid tot een kennisniveau dat daartussenin ligt. Die moeten weten hoe ongevallen ontstaan, hoe je medewerkers bij veiligheid kunt betrekken, hoe je ze motiveert om bijvoorbeeld die afschakelprocedures iedere keer weer in werking te zetten. Tijdens zo'n opleiding leren die medewerkers niet alleen wat een taakrisicoanalyse is, ze moeten die ook zelf uitvoeren. Daardoor ontdekken ze dat dit geen academische, op kantoor bedachte vaardigheid is. En daardoor worden ze enthousiast voor veiligheid en zullen ze hun collega's aansteken. Door zo'n opleiding aan te bieden creëer je, naast de basiskennis, aandacht voor bewustwording en betrokkenheid.”

Collega

Terug naar de man met de drie vingers. Want KleinJan ontdekte bij hem iets interessants. “Ik vroeg hem of hij kwaad was op de collega die de machine weer aan had gezet. Maar nee, deze man was vooral kwaad op zichzelf. Want hij had die machine stilgezet toen hij een mankement repareerde. Toen had hij er ook een slotje op kunnen zetten, zodat niemand hem weer kon aanzetten. Dat is mooi gedacht natuurlijk: hij nam zijn verantwoordelijkheid. Maar aan de andere kant ... die collega had natuurlijk ook even kunnen controleren waarom die machine precies was uitgeschakeld. Het is een kwestie van veiligheidsbewustzijn.” «

Roelof KleinJan is directeur en veiligheidskundige bij Kader, bureau voor kwaliteitszorg.